

ST. PIETERSKERK MAZENZELE

GESCHIEDENIS VAN HET BOUWWERK

De evolutie van een kerkgebouw schrijven is in vele gevallen een uitdaging en een moeilijke taak tegelijkertijd. De meeste kerkgebouwen in ons land kregen hun grondvesten immers vele eeuwen geleden en zodoende moet men er op kunnen rekenen dat voldoende materiële bewijzen aanwezig zijn om een nauwkeurige reis door hun geschiedenis te maken. Bij het schetsen van de evolutie van de kerk van Mazenzele werden we reeds van bij het begin van ons onderzoek met de neus op de feiten gedrukt : de schriftelijke vermeldingen alsook andere materiële sporen van eventuele veranderingen en uitbreidingen aan het gebouw bleken erg schaars - zoniet verwarrend te zijn.

Wat nu volgt dient dus onder voorbehoud te worden opgevat en zolang niemand, door middel van nieuwe elementen het tegengestelde komt bewijzen, is dit onze visie van hoe de kerk van Mazenzele door de tijd is gegroeid.

Over het ontstaan van de kerk weten we niets concreets : de eerste vermelding vinden we pas in een document over Pastoor Jacobs, die stierf in 1521. Wij nemen dus aan, samen met Leo De Nil, dat er vroeger, bij het ontstaan van de parochie, een eenvoudige kapel moet hebben gestaan (11e-12e eeuw).

Het oudste gedeelte van de kerk is de toren, welke ontstaan is vermoedelijk in de 13e eeuw, samen met de eerste drie traveeën van de middenbeuk. Het gaat hier namelijk om een toren in vroeggotische stijl m.a.w. de stijl waarin ook nog Romaanse elementen aanwezig zijn. Ik denk hier aan de in verhouding met het schip brede, stoere vorm, de brede registerindeling door waterlijsten, het enkele venster aan elke zijde en het (nu dichtgemetste) rondboogvenster.

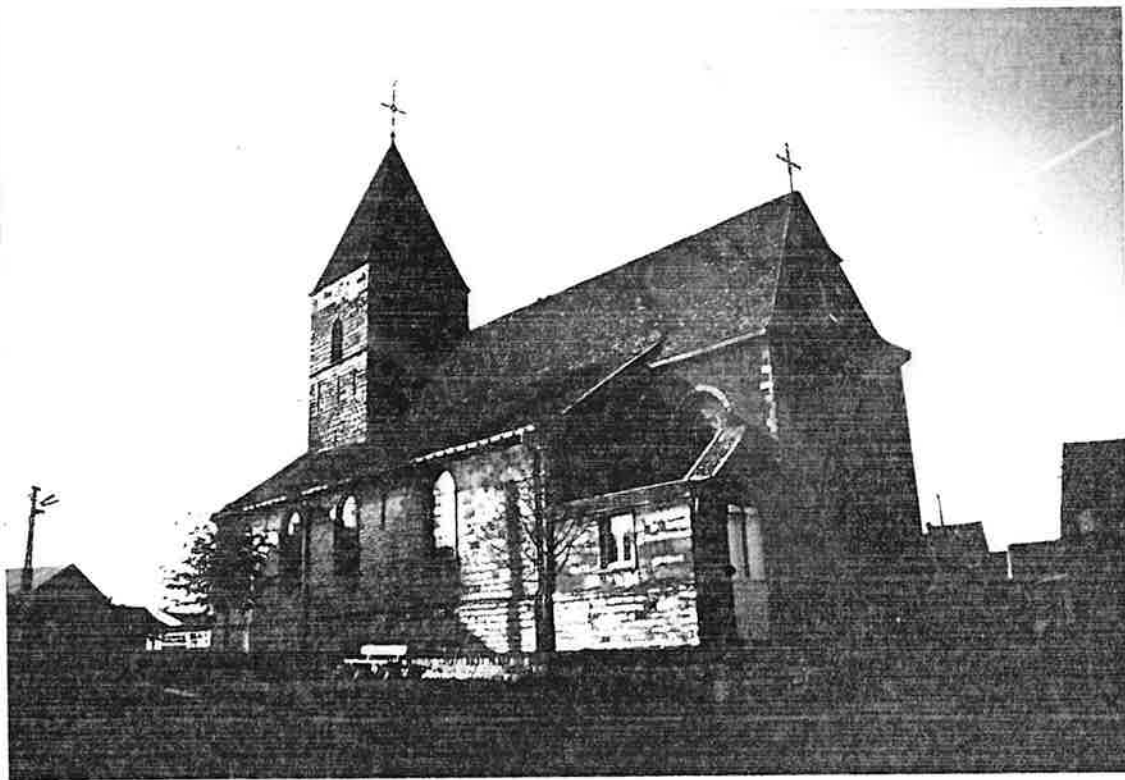
Vroeggotische elementen zijn o.a. de galmgaten in lichte spitsboogvorm (zonder profilering), de lage steunberen en het spitsboograam boven het portaal. Aangezien het overdekken van een ruimte met spitsbooggewelf toen nog niet algemeen was voor dergelijke parochiekerkjes moeten we aannemen dat het overdekken van de middenbeuk pas later is gebeurd (vanaf ca. 15e eeuw) en dit deel met een houten vlak- of ton- gewelf was overdekt.

Wat het schip betreft, dit was voorzien (langs de zijkanten) van twee kleinere beukjes. Hiervan treffen we in het steenparement van de linkerkant van de W-zijde nog duidelijk de sporen aan. Ook het feit dat ter ondersteuning zuilen werd gebruikt i.p.v. muurpilasters sterkt ons vermoeden op dit punt. Langs de oostzijde had men dan waarschijnlijk, zoals dit gebruikelijk was in de vroege scheldegotiek, een recht afgesloten koor.

Deze eerste fase, met westertoren op een driebeukig schip met koor, werd in de 17de eeuw voor de eerste maal gevoelig uitgebreid. Eerst en vooral werd het schip verbreed tot drie even brede beuken. Het dak en de zijmuren werden verhoogd tot het huidig niveau en waarschijnlijk werd er ook een transept langs elke zijde bijgebouwd, te merken aan de buitenmuren waar we een verschil zien in het steenparement. Mogelijkerwijs was er aan de eerste travee van de zuidzijde een ingang deur doch de sporen hiervan kunnen ook door eventuele verwoestingen door oorlogsgeweld zijn veroorzaakt.

Wanneer deze werken precies uitgevoerd werden weten we niet met zekerheid. De enige aanwijzing vinden we in een inscriptie in het gebinte van het (toen nieuwe) dakgewelf : "Mester Merten De Smedt (Meester Maarten De Smedt) Anno 1653". Het gaat hier waarschijnlijk om de meester-timmerman die zijn "handtekening" op zijn werk plaatste. Tegelijkertijd werden dan ook de zijbeuken van een kruisribgewelf voorzien (kan ook later geweest zijn). Aangezien de drie beuken nu even hoog werden, kregen we nu een soort van hallekerk, nog een fenomeen van de 17de eeuw.

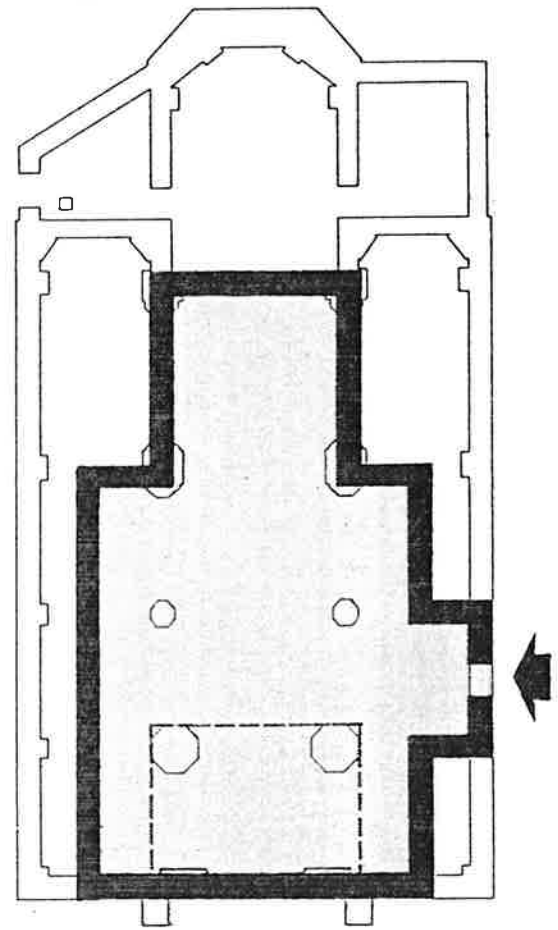
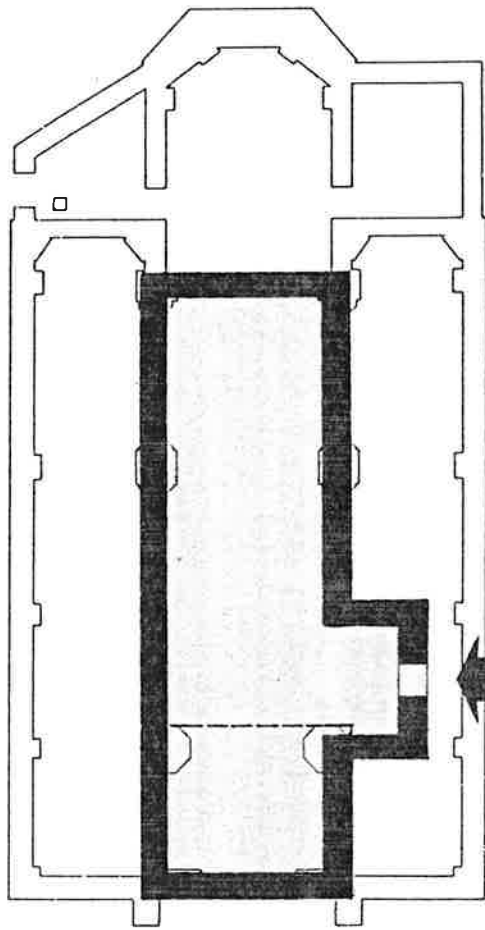
In de laatste fase dan, die we dankzij dokumenten kunnen situeren in 1835, wordt het schip vooral in de lengte uitgebreid. De oorspronkelijke altaren werden afgebroken en waarschijnlijk in de lengte, door middel van halfkoepelvormige uitsparingen uitgewerkt. Het koor werd verlengd en langs de zijkanten van twee absissen voorzien. Als er een transept bestond, dan viel dit waarschijnlijk weg door de wegen die rond de kerk werden aangelegd. Daarnaast werd binnenin ook (nieuwe) boiserie aangebracht aan bijna alle muren en ook de toren kreeg een nieuw ingangsportaal. De vensters werden door neoclassicistische types vervangen. In 1920 werd de toren hersteld en verhoogd na de verwoesting door de Duitse troepen. Sindsdien werden nog vele, kleine herstellingen en restauraties uitgevoerd, doch deze hadden geen betrekking op de ruimtelijke inplanting.

St.-Pieterskerk Mazenzele : Zuid- en Oostgevel

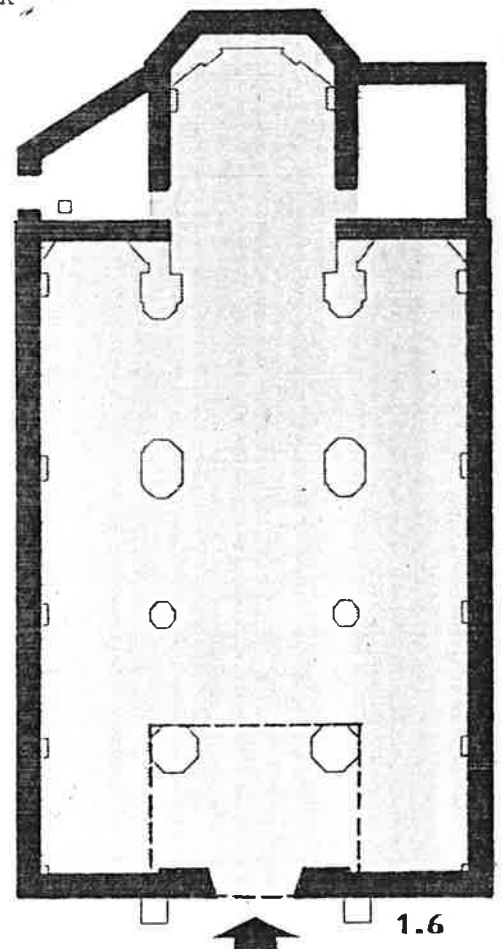
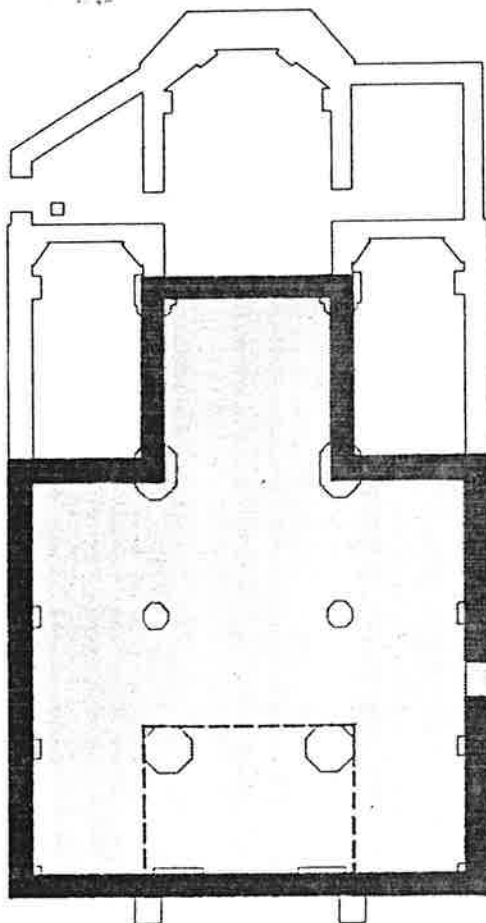
Evolutie van het kerkgebouw

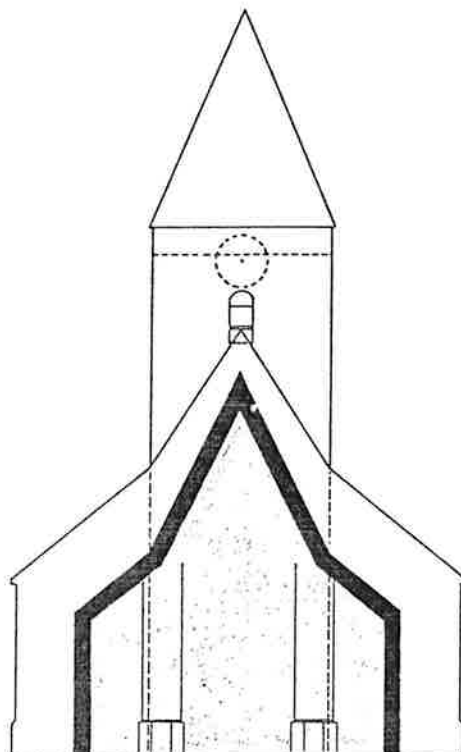
Het primitieve kerkje vóór de verbouwing van 1653

Na de verbouwing van 1653

Na de vergroting van 1835, bestaand kerk

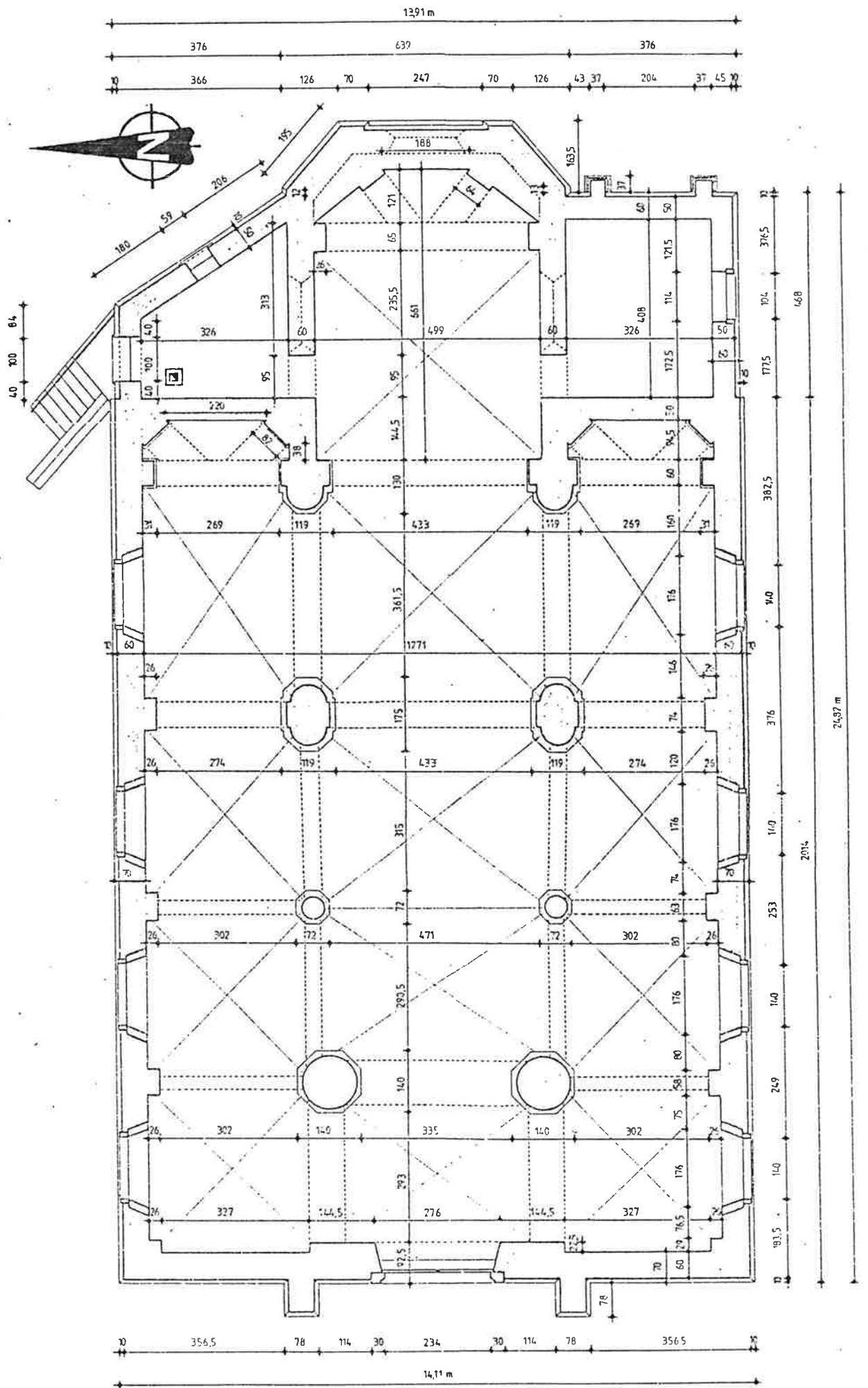

St.-Pieterskerk Mazenzele : Doorsnede van het kerkgebouw met profiel van oorspronkelijke kerk

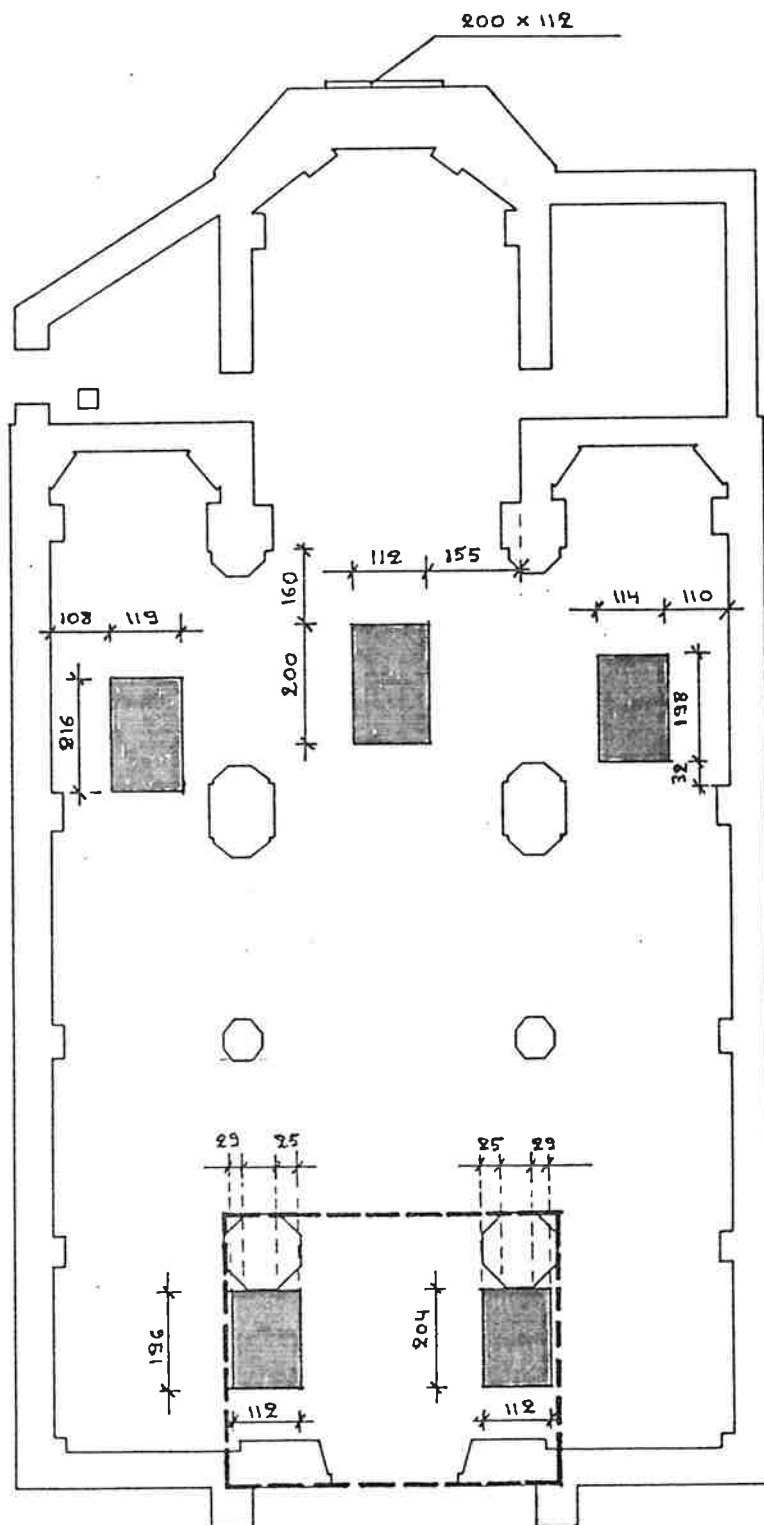

St.-Pieterskerk Mazenzele : Westgevel

St.-Pieterskerk Mazenzele : Grondplan 1.8

Inplanting grafstenen St.-Pieterskerk

ST. PIETERSKERK TE MAZENZELE : Esthetische analyse van het huidige gebouw

In tegenstelling tot ruime hallekerken en hoge kathedralen, komt de St. Pieterskerk ons voor als een klein dorpskerkje in gotische stijl. Aangezien dergelijke gebouwen kleinschalig werden opgevat, hebben wij hier te doen met een sobere, gezellige ruimteopvatting die door meerdere elementen bepaald wordt.

De vaste basisonderdelen die een ruimte vormen zijn om te beginnen de omringende muren, die, samen met de zuilen en eventuele steunberen de last dragen van de overwelfing.

Aangezien licht nodig is om de ruimte voor het oog te constitueren wordt aan de vensters of andere openingen een even belangrijke rol toebedeeld. Voor grote ruimten wordt automatisch een steun voor het gewelf in de ruimte zelf noodzakelijk, vooral dan wanneer dit gewelf niet uit hout, maar uit steen werd gebouwd.

De kerkruimte zelf legt de nadruk in horizontale zin. Bij een kerk is dat de richting naar het altaar toe. Zij kan ook verticaal geaccentueerd worden, naar de hemel toe. Het evenwicht, vooral kenmerkend voor de klassieke renaissance- en moderne architectuur, wordt vooral ook mede bepaald door de vorm van het grondplan (bv. vierkantig, octogonaal of gecombineerd).

De St. Pieterskerk te Mazenzele neigt naar het gotische; dat staat vast door haar oorspronkelijk langgerekt rechthoekig grondplan en spitsbooggewelven. De verhouding echter met de hoogtewerking is klein, zodat de ruimte binnenin voor een gotisch bouwwerk erg gedrukt wordt.

Wij krijgen dus de indruk, dat hier eerder de nadruk wordt gelegd op een algehele geslotenheid en intimiteit.

Voor een hemels aspect is een rijke aanwezigheid van licht en een lichte, fijne wand- en overdekkingsstructuur noodzakelijk.

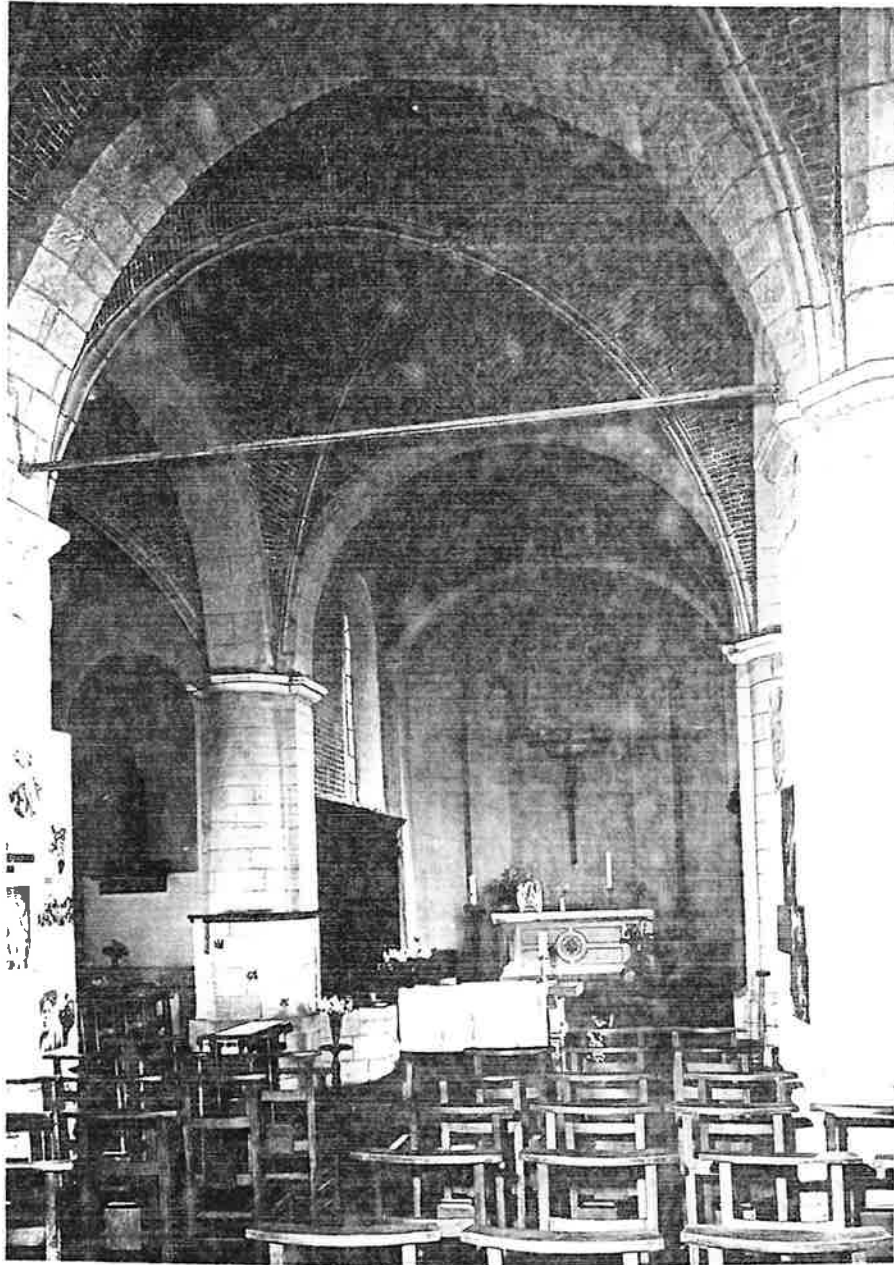
Dit laatste is in Mazenzele zeker niet het geval, aangezien de vensters verhoudingsgewijs tot de wand niet dominant zijn qua oppervlakte, en de zuilen en pijlers dik in verhouding met de oppervlakte van de gewelven. Deze laatste elementen leiden tot het esthetische element van stoerheid en stevigheid. Dit is trouwens een telkens wederkerend kenmerk van de Zuidnederlandse en/of Vlaamse architectuur gedurende de eeuwen heen. Buiten de reeds genoemde elementen wordt deze stoerheid langs buiten beklemtoond door de grote, robuuste toren waarin weinig ruimte in werd uitgespaard. Integendeel, de twee steunberen aan de ingang benadrukken deze "vast in de grond gewortelde" architectuur.

Men hoeft deze toren slechts te vergelijken met tegengestelde voorbeelden zoals de toren van het stadhuis te Brussel of de O.L.V. van Antwerpen, om hiervan overtuigd te worden. De neoclassicistische vensters vullen onze indruk van rust verder aan, zowel langs binnen als langs buiten.

Binnenin merken we ook de in verhouding dikke ribben van de gewelven, die in de laatste travee plat werden gehouden en dus esthetisch nog een meer afvlakkende wending in de hand werken.

Ten slotte mogen we ook de kleuren niet vergeten, warm bruin voor de gewelven en de houtbekleding, en de quasi totale afwezigheid van ornament die de nadruk legt op de daaraan verbonden eenvoud.

Globaal kunnen we dus besluiten dat de esthetische waarde van de kerk van Mazenzele ligt in haar eenvoud, stoerheid en intimiteit, waarin slechts de spitsbooggewelven een relatief kleine spanning teweegbrengen in verhouding met de overige delen van het gebouw en de globale afmetingen, zowel horizontaal als verticaal.

St.-Pieterskerk Mazenzele : Algemeen zicht naar het koor

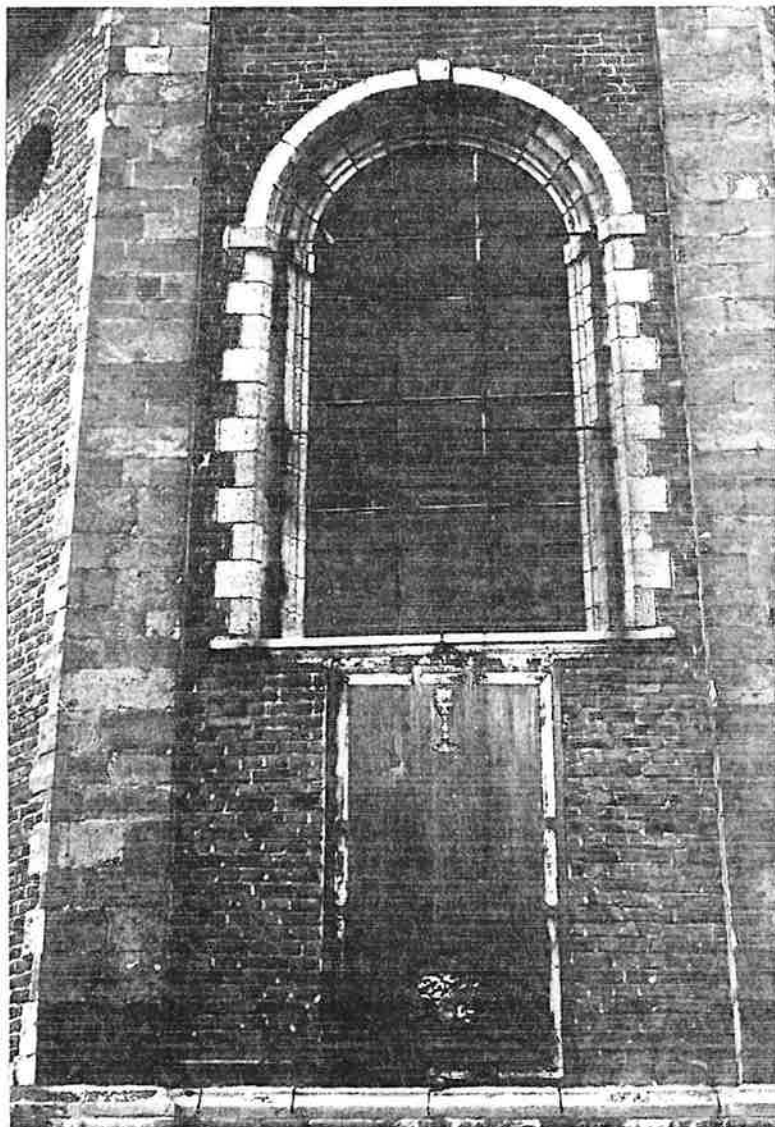

GLASRAMEN

GLASRAAM, centraal in de koorabsis, 19de eeuws type, lood en glas.

Het enige glasraam van het kerkgebouw met figuratieve voorstelling is nu gedeeltelijk afgeschermd langs de binnenzijde door een muur. Langs de buitenzijde kunnen we echter wél de voorstelling zien, namelijk een Christus aan het kruis met Maria en Johannes. De scène is afgebakend door een kader waarin zich een kettingpatroon van geometrische motieven bevindt.

Het is goed mogelijk dat het dateert van bij de verbouwing van 1835, doch het kan ook later zijn aangebracht.

St.-Pieterskerk Mazenzele : Detail van de koorabsis met het glasraam en daaronder de grafsteen van Stephanus Carolus Leducq

Afb. 8 - Raam 1.O – Kalvarieraam - montage van de uitgenomen panelen.